

ПРО НАУКОВУ І НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗА 2018-2022 рр. ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України 15 вересня 2022 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4208>

ПАНОК Віталій Григорович

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Ірина Іванівна ТКАЧУК

кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ГОРЛЕНКО Валентина Миколаївна

науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Ганна Василівна ЯКИМЧУК

науковий співробітник лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Анотація. Викладено основні результати наукової і науково-організаційної діяльності Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи за п'ять років. У звітному періоді розроблено: Стратегію розвитку психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації; Концепцію психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби; моделі управління і науково-методичного забезпечення психологічної служби на рівні «заклад освіти — ОТГ», «ОТГ — район», «район — область». Також істотними науковими надбаннями стали розроблені, апробовані і впроваджені у практику системні технології психологічного та соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, створені на засадах проектно-технологічного підходу до змісту професійної діяльності працівників психологічної служби системи освіти; методики і методичні комплекси, програми підвищення кваліфікації фахівців. Високу оцінку освітянської спільноти отримали результати експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа». Показано приклади успішного впровадження результатів досліджень в освітню практику. Представлено перспективні напрями подальшого розвитку установи, пов'язані, зокрема, із сформованими теоретико-методологічними підвалинами нового напрямку в психології — прикладної психології, необхідністю вирішення науково-організаційних проблем, диджиталізацією дослідницького процесу, оновленням матеріальної бази і навчанням наукових працівників.

Ключові слова: Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи; психологічна служба системи освіти; психологічний супровід освіти; практична психологія; соціальна робота; освіта дітей з особливими освітніми потребами.

Український науково-методичний центр (УНМЦ) практичної психології і соціальної роботи відповідно до «Положення про психологічну службу у системі освіти України» є установою, яка визначає стратегію, зміст і напрями науково-методичного забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби, здійснює експертизу психологічного, соціально-педагогічного і соціологічного інструментарію, що застосовується у закладах освіти (МОН України, 2018).

У Стратегії розвитку УНМЦ практичної психології і соціальної роботи на 2019-2023 рр. визначено, що його місією є забезпечення розвитку системи освіти і науки, здійснення теоретичного та методичного супроводу діяльності психологічної служби в системі освіти шляхом упровадження в практику освітніх інновацій (інноваційного освітнього продукту).

Визначені стратегічні орієнтири науковці Центру реалізують шляхом вирішення таких завдань:

- підвищення якості наукових досліджень до рівня світових стандартів;
- налагодження належного наукового, освітнього та інформаційного обміну між українським та міжнародним науково-освітнім середовищем;
- розвиток та впровадження проектно-технологічного підходу як базової методології наукових досліджень у прикладній психології;
- забезпечення високого рівня ефективності впровадження результатів досліджень у практику роботи психологічної служби в системі освіти і застосування з цією метою передових інформаційних технологій.

Наукові дослідження здійснюють дві лабораторії, у яких працюють 22 наукові працівники. Серед них — член-кореспондент НАПН України,

Доповідь В.Г. Панка на засіданні Президії НАПН України, 15 вересня 2022 р.

почесний академік НАПН України, 3 доктори наук і 11 кандидатів наук. За п'ять років частку наукових працівників з науковими ступенями збільшено до 64 %. Колектив Центру невеликий, проте усі дослідники мають досвід практичної роботи або й нині практикують; систематично проводять роботу на експериментальних майданчиках; беруть участь у круглих столах чи вебінарах з практичними психологами, соціальними педагогами, вчителями і керівниками освітніх закладів. Кількість сумісників серед працівників Центру складає 50 %. Вважаємо, що така структура кадрового складу є найбільш оптимальною. По-перше, в Центрі склався «кістяк» зі вчених, які стабільно і довго працюють, підтримуючи певні дослідницькі традиції та теоретико-методологічні позиції, які були напрацьовані в Центрі за роки його існування. По-друге, є можливість залучати кращих спеціалістів з усієї країни на виконання конкретних дослідницьких проектів.

За п'ять років завершено шість прикладних наукових досліджень, зокрема одне дослідження, що його виконували за результатами конкурсу Національного фонду досліджень України, та одне — за результатами конкурсного відбору НАПН України прикладних наукових досліджень для підтримки молодих учених у наукових установах академії. Нині виконується чотири прикладні наукові дослідження, зокрема одне для підтримки молодих учених. У 2022 р. завершуються три наукові дослідження.

За результатами досліджень отримано такі науково та практично значущі результати:

- розроблено теоретичні й методичні засади проектно-технологічного підходу до змісту професійної діяльності працівників психологічної служби системи освіти та на цій основі побудовано структуру й основні вимоги до методик і технологій психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу (Панок, 2018; Панок & Лунченко, 2018; Горленко та ін., 2019);
- обґрунтовано методичні вимоги до психологічного супроводу діяльності освітніх закладів в умовах децентралізації управління освітою, запровадження інклюзивних форм освіти дітей з особливими освітніми потребами, реалізації концепції Нової української школи (Панок та ін., 2020);
- виокремлено особливості розвитку й методи здійснення корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми дошкільного віку (Обухівська, 2019, 2020);
- визначено особливості психолого-педагогічного супроводу освітньої діяльності дітей з особливими освітніми потребами (Жук та ін., 2020);
- розроблено, апробовано і впроваджено методики й технології надання допомоги дітям, які постраждали від воєнних дій, внутрішньо переміщеним особам у закладах освіти та проаналізовано труднощі і проблеми, пов'язані з цією роботою, що виникають у працівників психологічної служби (Байдик та ін., 2021; Ткачук, 2018; Лунченко та ін., 2019);
- обґрунтовано систему психосоціальної допомоги дітям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій, у діяльності психологічної служби закладу освіти (Байдик та ін., 2019;);
- визначено найбільш важливі напрями психосоціальної допомоги постраждалим внаслідок пандемії COVID-19 в умовах закладу освіти та розроблено і апробовано систему засобів

Видання УНМЦ практичної психології і соціальної роботи за 2018-2021 рр.

(методики, техніки і технології) подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності працівників психологічної служби системи освіти (Панок та ін., 2021b).

Загалом, за результатами досліджень науковці Центру підготували:

- 2 монографії;
- 2 навчальні програми;
- 14 навчальних, методичних і практичних посібників;
- 6 методичних рекомендацій;
- 1 довідник.

У 2022 р. готуються до видання два посібники й одні методичні рекомендації. Науковий доробок Центру за 2018-2022 рр. склав 243 праці обсягом 212 авт. арк., 7 авторських свідоцтв на наукову продукцію. Опубліковано 69 статей у виданнях, які індексуються у наукометричних базах, з них 7 статей англійською мовою у зарубіжних наукових журналах, що індексуються у базах даних Scopus та Web of Science.

Істотними науковими і практичними надбаннями Центру стали: Стратегія розвитку психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації; Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби; моделі управління й науково-методичного забезпечення психологічної служби на рівні «заклад освіти — ОТГ», «ОТГ — район», «район — область» (Панок та ін., 2020).

Варто наголосити, що Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби, яку опубліковано 15 червня 2020 р. у Віснику Національної академії педагогічних наук України, отримала широкий науковий і

суспільний резонанс (Панок, 2020). На сьогодні публікацію переглянули понад 4 тис. осіб і майже 2,5 тис. — завантажили, кількість поширень у соціальних мережах — понад 2,4 тис.

Також за звітний період було розроблено, апробовано і впроваджено у практику: 16 системних технологій психологічного та соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, розроблених на засадах проектно-технологічного підходу до змісту професійної діяльності працівників психологічної служби системи освіти; 8 методик і методичних комплексів; 5 програм підвищення кваліфікації фахівців.

Згаданий методичний інструментарій створено з метою стандартизації процесу надання допомоги учасникам освітнього процесу, зменшення ймовірності похибок чи помилок у діяльності недосвідчених психологів і може бути використаний для створення протоколів діяльності працівника психологічної служби закладу освіти (Горленко та ін., 2017, 2019).

Станом на 1 вересня 2022 р. у відкритому доступі Електронної бібліотеки НАПН України розміщено 148 повнотекстових наукових, науково-виробничих та освітніх ресурсів, створених вченими Центру. Кількість завантажень — понад 373,2 тис.

Кількість завантажень за даними Електронної бібліотеки НАПН України						
	2018	2019	2020	2021	2022	Всього
Лабораторія прикладної психології освіти	31 124	60 435	71 134	56 787	44 712	264 192
Лабораторія психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами	17 712	29 189	32 533	18 884	10 692	109 010
Всього	50 854	91 643	105 687	77 692	55 404	373 202

Кількість завантажень продукції УНМЦ практичної психології і соціальної роботи за даними Електронної бібліотеки НАПН України

З метою розроблення, апробації та доведення нових наукових знань до стадії практичного застосування вчені Центру виконували експериментальну роботу на всеукраїнському, академічному рівні та на рівні установи (загалом вісім експериментів), із яких:

- два експерименти всеукраїнського рівня («Психолого-педагогічний супровід формування

соціально успішної особистості учня початкової школи», «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа»);

- один експеримент академічного рівня («Науково-методичні засади надання соціально-педагогічної допомоги дітям і сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів»);

- п'ять експериментів рівня наукової установи НАПН України («Науково-методичні засади розроблення та впровадження алгоритмів, циклограм, діагностичних мінімумів діяльності працівників психологічної служби системи освіти», «Науково-методичні основи психологічної підготовки вчителя до забезпечення освітнього процесу в умовах реалізації Концепції нової української школи», «Науково-методичне забезпечення психолого-педагогічного супроводу особистісного і професійного самовизначення старшокласників в умовах складної соціально-політичної ситуації», «Науково-методичний супровід діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації», «Методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти»).

Високу оцінку освітянської спільноти отримали результати експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» (2019-2022 рр.), що його здійснювали відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 1 листопада 2019 р. № 1368. Мета експерименту — теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність застосування моделі «Мирна школа» як системної соціальної технології організації освітнього процесу, що сприяє створенню безпечного середовища у шкільній громаді та формуванню гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу (Панок та ін., 2021а).

Для реалізації цієї мети було укладено Меморандум про співпрацю між Програмним офісом Форуму громадянської служби миру в Україні (forumZFD), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, ГО «Інститут миру і порозуміння», Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Базою експерименту є 10 закладів загальної середньої освіти з Дніпро-

Онлайн-конференція «Мирна школа у новій реальності. Як трансформуватись вслід за світом?», 21-22 січня 2021 р.

петровської, Львівської, Одеської, Харківської та Чернігівської областей. В експериментальних закладах освіти в ході експерименту створено «Шкільні команди лідерів» та «Шкільні служби порозуміння», які є основними суб'єктами реалізації зазначеної моделі.

У межах експерименту розроблено дві програми підвищення кваліфікації (на 30 і 60 годин) та організовано навчання педагогічних працівників. Тема програм — «Інтеграція відновних практик у заклад загальної середньої освіти шляхом застосування моделі «Мирна школа».

Наукові результати вчених Центру впроваджено в освітній процес на локальному та всеукраїнському рівнях. Усього об'єктів впровадження — 41, з них: закладів вищої освіти — 2, закладів загальної середньої освіти — 6, закладів дошкільної освіти — 1, закладів післядипломної педагогічної освіти — 8, установ, підприємств, організацій — 24, з-поміж них наукових установ НАПН України — 3.

За роки роботи в Центрі сформовано певну систему впровадження інновацій, яка складається з кількох етапів:

а) ознайомлення психологів-практиків, усіх освітян із суттю інновації, що її розроблено або розробляють у Центрі. Зазвичай це відбувається за допомогою соціальних мереж або в ході роботи науково-практичних конференцій, конгресів, круглих столів;

б) викладення інновації у повному обсязі. Здійснюється це через електронну публікацію або через публікацію у паперовому варіанті. В обох випадках публікації оприлюднюються через Електронну бібліотеку НАПН України;

в) поширення інновації через систему навчальних семінарів і тренінгів з обов'язковою сертифікацією учасників.

На сьогодні в нашому суспільстві гостро стоїть проблема ефективності наукових досліджень у психології. Тому вчені Центру намагаються шукати методи визначення ефективності своєї роботи. Окрім усталеної методики оцінки результатів впровадження вчені Центру відстежують ще й додаткові. Такі, наприклад, як кількість завантажень робіт науковців Центру з бібліотечних баз та кількість поширень у соціальних мережах.

Одним із прикладів успішного впровадження продукції в освітню практику є впровадження методичних рекомендацій «Психологічний супровід інклюзивної освіти», що їх створено за результатом виконання наукового дослідження за темою «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (2017-2019 рр.). Станом на 1 вересня 2022 р. видання займає 9 місце (понад 42,6 тис. завантажень) у Рейтингу ресурсів за кількістю завантажень Електронної бібліотеки НАПН України.

Рейтинг ресурсів за кількістю завантажень за даними Електронної бібліотеки НАПН України «Топ-25» станом на 31.08.2022 рр.		
	Назва публікації	Б-бібліотека НАПНУ
9.	Психологічний супровід інклюзивної освіти	42,676
16.	Психологічна служба. Підручник	27,860
19.	Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід	26,629
22.	Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби	25,855

Рейтинг ресурсів за кількістю завантажень за даними Електронної бібліотеки НАПН України «Топ-25» станом на 31 серпня 2022 р.

Не менш значущим показником, що демонструє успішність впровадження результатів роботи науковців Центру, є рейтинг завантажень як по окремих роботах, так і по авторах. Результати аналізу перших 25 рейтингових позицій Електронної бібліотеки НАПН України свідчать про актуальність, якість і практичну орієнтованість досліджень, так 8 наукових працівників і 4 публікації вчених Центру входять в «топ-25».

Укріплюються зв'язки майже з усіма регіональними центрами / лабораторіями психологічної служби системи освіти, що дає змогу здійснювати всеукраїнські експерименти, моніторинги та проекти. Провідне місце серед них посіла антиалкогольна профілактична програма «Сімейна роз-

Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи

Рейтинг авторів – науковців УНМЦ практичної психології і соціальної роботи в Електронній бібліотеці НАПН України (станом на 31.08.2022)

Місце у рейтингу	ПІБ наукового працівника	Кількість завантажень
4	Обухівська Антоніна Григорівна	143,422
7	Ткачук Ірина Іванівна	124,774
8	Ілляшенко Тамара Дмитрівна	110,239
12	Якимчук Ганна Василівна	103,761
15	Луценко Юрій Анатолійович	100,147
16	Панок Віталій Григорович	99,627
21	Жук Тамара Василівна	91,285
23	Острова Вікторія Дмитрівна	86,945

Рейтинг авторів-науковців УНМЦ практичної психології і соціальної роботи в Електронній бібліотеці НАПН України (станом на 31 серпня 2022 р.)

мова», яка здійснювалася з 2010 по 2020 роки. Щорічно у програмі брали участь від 17 тис. до 35 тис. учнів 7-8 класів, а загалом майже 160 тис. учнів і така ж кількість батьків.

Провідну роль у науково-організаційній діяльності Центру здійснює вчена рада. За період 2018-2022 рр. проведено 51 засідання вченої ради, на яких розглянуто близько 300 питань щодо статутної діяльності установи.

Налагоджено продуктивну співпрацю із закладами вищої освіти та іншими науковими установами України, зокрема:

- спільно з Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти створено лабораторію психології освіти (2018 р.). Мета — проведення наукових досліджень з розроблення та апробації науково-методичного забезпечення психологічної підготовки педагогічних працівників до здійснення освітнього процесу в умовах Нової української школи та децентралізації управління освітою в регіоні, упровадження отриманих результатів в освітню практику;

- спільно з Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича створено лабораторію цифрової психології (2019 р.) з метою організації, координації та проведення спільної наукової та науково-технічної роботи; здійснення експертизи; здійснення аналізу, оцінки та прогнозу розвитку освіти в регіоні; впровадження досягнень психологічної науки у практику та якісної підготовки студентів освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» зі спеціальності «Психологія».

Усього протягом 2018-2022 рр. укладено 18 нових угод та договорів про співробітництво із закладами освіти, інклюзивно-ресурсними центрами, громадськими організаціями. Також укладено угоду та меморандум про співпрацю із зарубіжни-

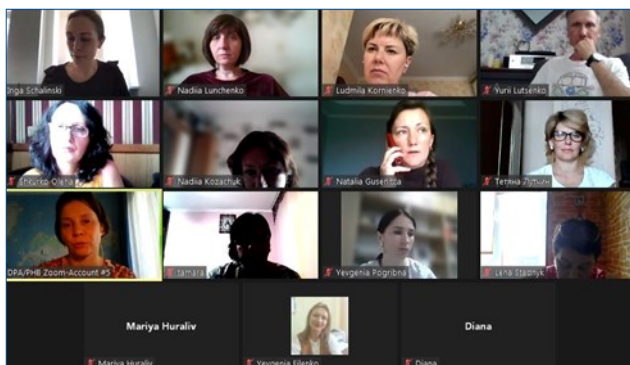
ми партнерами. Для підвищення ефективності надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від російської агресії 25 липня 2022 р. укладено угоду про співпрацю з Бородянським центром соціально-психологічної реабілітації населення. Метою цієї співпраці є науково-методичний супровід психосоціальної допомоги ветеранам, їхнім сім'ям, внутрішньо переміщеним особам та населенню, що постраждало внаслідок агресивного воєнного нападу Росії на Україну, організація супервізійної та інтервізійної підтримки спеціалістів, які надають соціально-психологічну допомогу постраждалим.

Центр активно долучається до участі в конкурсах грантової підтримки наукових досліджень, зокрема, до конкурсів, оголошених Національним фондом досліджень (НФД) України. Як переможець цього конкурсу, у 2020-2021 рр. виконав прикладне наукове дослідження за темою «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти» (Панок та ін., 2021b). У 2021 р. Центр також став переможцем конкурсу НФД України «Наука для безпеки і сталого розвитку України». У 2021 і 2022 рр. дослідницю Центру, доктора філософії В.В. Предко визнано переможницею конкурсного відбору НАПН України прикладних наукових досліджень для підтримки молодих учених.

Розвивається міжнародна наукова співпраця, яка спрямована не лише на підтримку наявних зв'язків з міжнародними організаціями, а й налагодження нових. За ці роки вчені Центру взяли участь у 10-ти міжнародних проектах. З метою покращання ефективності надання допомоги постраждалим від російської агресії учасникам освітнього процесу з червня по серпень 2022 р. за ініціативою Центру реалізовано пілотну фазу міжнародного україно-німецького проекту «НОРЕ» (НАДІЯ) з навчання психологів основ роботи з дитячою травмою. Партнерами виступили Вища психологічна школа (Берлін) і Федеральна асоціація німецьких психологів.

Працівники установи на постійній основі беруть участь у комісіях і робочих групах МОН України, а також міжвідомчих комісіях, які здійснюють розробку проектів нормативної документації, що стосується діяльності психологічної служби. Так, у 2018-2022 рр. вчені Центру взяли участь у 27 експертних радах, комісіях, робочих групах.

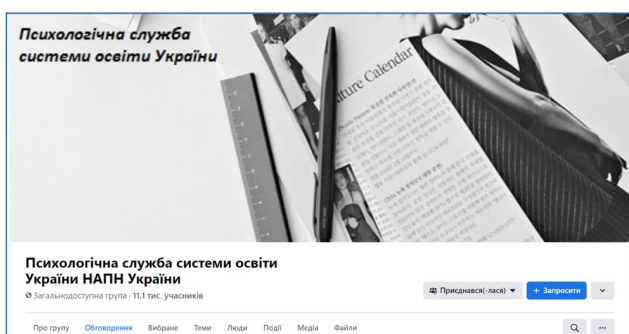
Центр виступив організатором та співорганізатором більш як 61 масового науково-практичного заходу різних рівнів, зокрема 18 міжнародних,

Другий етап INTERVENE (Втручання) українсько-німецького проєкту «HOPE – HELPING TO COPE» (НАДІЯ), 18 липня 2022 р.

24 всеукраїнських, 19 регіональних. За п'ять років результати досліджень апробовані на більш як 600 масових заходах (з'їздах, конгресах, симпозіумах, форумах, педагогічних читаннях, конференціях, семінарах та круглих столах), серед яких 110 міжнародних та з міжнародною участю.

В умовах війни особливу увагу наукової та освітянської спільноти привернули чотири онлайн-наради «Координація діяльності психологів системи освіти та підрозділів ДСНС України у наданні соціально-психологічної допомоги населенню», що їх організував Центр у співпраці з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Заходи проводили 18 березня, 1 квітня, 29 квітня та 13 травня 2022 року. Їхньою метою було планування та організація координації діяльності психологів системи освіти і ДСНС України, підвищення ефективності надання соціально-психологічної допомоги постраждалому населенню, усім учасникам освітнього процесу (учням, педагогам, батькам). У кожній з нарад брали участь понад 70 фахівців, а саме: завідувачі / директори обласних, Київського міського навчально-методичних центрів / кабінетів / лабораторій психологічної служби системи освіти та керівників психологічних служб територіальних органів цивільного захисту.

Група «Психологічна служба системи освіти України» у соціальній мережі «Facebook»

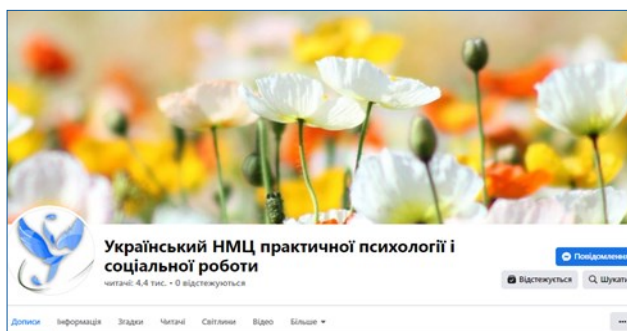
Розширено зв'язки з громадськістю, надано 17 інтерв'ю, здійснено 16 виступів на радіо, опубліковано 44 статті в друкованих ЗМІ (видання «The Guardian», «Дефектолог», «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Освіта і суспільство», «Психолог», «Справи сімейні», «Початкова школа», «Практичний психолог: дитячий садок», «Заступник директора школи», «Освіта Буковини», «Високий замок», «Південна правда», «Освіта нова», «День» та ін.).

Р.А. Мороз, старший науковий співробітник УНМЦ практичної психології і соціальної роботи (друга справа). Участь у програмі Миколаївського телебачення «Радіодень-Миколаїв» «Кризове психологічне консультування онлайн», 23 березня 2020 р.

Учені Центру розглядають соціальні мережі як надзвичайно ефективний інструмент розповсюдження та впровадження результатів наукових досліджень. Зв'язки з громадськістю підтримуються за допомогою трьох сторінок у соціальній мережі Facebook: [Психологічна служба системи освіти](#) — понад 11,2 тис. учасників; [Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи](#) — більше 4,3 тис. учасників; [Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів](#) — понад 6 тис. учасників. Загалом, по трьох сторінках Центру у соціальній мережі «Facebook» кількість підписників перевищує 21 тисячу.

Щодо перспектив розвитку Центру, варто зазначити, що за роки роботи поступово сформова-

Сторінка УНМЦ практичної психології і соціальної роботи у соціальній мережі «Facebook»

но теоретико-методологічні підвалини нового напрямку в психології (точніше, нового виду психологічного знання) — прикладної психології. Ці підвалини створено на основі аналізу психологічної практики, багаторічних прикладних досліджень та теоретичних пошукувань. Сьогодні можемо констатувати, що на основі метатеоретичного підходу сформовано теорію прикладної психології, яка несуперечливим чином об'єднує найбільш відомі психологічні теорії на основі категорії життєвого шляху особистості; методологію прикладної психології, осердям якої є проєктно-технологічний підхід і теорія розвитку; створено методичні засади психологічного практикування на основі проєктно-технологічного підходу, що дає змогу не тільки відрефлексувати окремі методи і прийоми, але й оцінити ефективність і результативність психологічного втручання.

Далі — вирішення науково-організаційних проблем: для подальшого розвитку прикладної психології в Україні та її експансії за кордон необхідно на базі Центру створити Інститут прикладної психології НАПН України; для реального виходу на міжнародний рівень наукових досліджень необхідна серйозна і глибока диджиталізація дослідницького процесу, оновлення матеріальної бази і навчання працівників.

Постійної уваги потребує подальше підвищення ефективності наукової діяльності Центру. Зокрема, потрібно надалі розвивати співпрацю з МОН України, його структурними підрозділами щодо психологічного забезпечення освітніх реформ, упровадження інноваційних методів і технологій роботи психологічної служби, організації надання соціально-психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу. Важливо активізувати представлення наукових здобутків вчених у світовій системі наукових комунікацій, зокрема у наукових журналах, що індексуються у базах даних Scopus та Web of Science. Необхідно оновити офіційний сайт Центру, розширити співпрацю з вітчизняними і зарубіжними ЗМІ, потребує також розширення співробітництва з науковими установами НАПН України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Байдик, В.В., Бондарук, Ю.С., Гніда, Т.Б., Корнієнко, І.О., Лунченко, Н.В., Луценко, Ю.А., Мороз, Р.А., & Ткачук, І.І. (2017). *Консультавання в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій* : практичний посібник (В.Г. Панок, І.І. Ткачук, заг. ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. <https://lib.iitta.gov.ua/718798/>

Байдик, В.В., Бондарук, Ю.С., Гопкало, Ю.П., Гніда, Т.Б., Корнієнко, І.О., Лунченко, Н.В., Луценко, Ю.А., Мороз, Р.А., & Ткачук, І.І. (2021). *Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи)* : методичний посібник (В.Г. Панок, І.І. Ткачук, наук. ред.). Київ: Ніка-Центр. <https://lib.iitta.gov.ua/729191/>

Горленко, В.М., Луценко, Ю.А., Острова, В.Д., Сосновенко, Н.В., & Ткачук, І.І. (2017). *Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби* : методичні рекомендації (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>

Горленко, В.М., Марухіна, І.В., Острова, В.Д., Панок, В.Г., Рибалка, В.В., Романовська, Д. Д., Сосновенко, Н.В., & Ткачук, І.І. (2019). *Алгоритми діяльності працівників психологічної служб, Т. 1* (В.Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. <https://lib.iitta.gov.ua/719662/>

Жук, Т.В., Ілляшенко, Т.Д., Каменщук, Т.Д., Обухівська, А.Г., & Якимчук, Г.В. (2020). *Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції* : колективна монографія. (А.Г. Обухівська, Т.Д. Ілляшенко., ред.). Київ: Ніка-Центр. <https://lib.iitta.gov.ua/723321/>

Кремень, В.Г. (ред.). (2022). *Національна академія педагогічних наук України: 1992-2022 рр.* : монографія. Київ: Педагогічна думка. <https://doi.org/10.37472/NAES-1992-2022>

Лунченко, Н.В., Мельник, А.А., Панок, В.Г., & Ткачук, І.І. (2019). *Діяльність психологічної служби у системі освіти з надання допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (за результатами моніторингу)*. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. <https://lib.iitta.gov.ua/716565/>

Міністерство освіти і науки України. (2018, 22 травня). *Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України* (509). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>

Міністерство освіти і науки України. (2019, 1 листопада). *Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» на 2019-2022 роки* (1368). <https://bit.ly/3Sx5MYE>

Обухівська, А.Г. (2019). Психолого-педагогічне вивчення навчальних компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами. У *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей)* : матеріали III міжрегіональної науково-практичної конференції, м. Харків, 26 жовтня 2019 р. (с. 171-175). ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс. <https://lib.iitta.gov.ua/718123/>

Обухівська, А.Г. (2020). Науково-методологічні засади розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. У *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві* : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року, м. Львів) (с. 178-182). Львів:

- Львівський державний університет внутрішніх справ. <https://lib.iitta.gov.ua/722448/>
- Панок, В.Г. (2017). *Прикладна психологія. Теоретичні проблеми* : монографія. Київ: Ніка-Центр. <https://lib.iitta.gov.ua/707672/>
- Панок, В.Г. (2018). Прикладна психологія у реформуванні української освіти. *Virtus*, (28), 89-94. <https://lib.iitta.gov.ua/714173/>
- Панок, В.Г., & Лунченко, Н.В. (2018). Становлення психологічної служби системи освіти в контексті суспільних трансформацій в Україні. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Психологія»*, (58), 45-61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2018_58_3
- Панок, В.Г. (2020). Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-9-1>
- Панок, В.Г., Рибалка, В.В., Романовська, Д. Д., Марухіна, І.В., Горленко, В.М. & Сосновенко, Н.В. (2020). *Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід)* : колективна монографія (В.Г. Панок, ред.). Київ: Ніка-Центр. <https://lib.iitta.gov.ua/722337/>
- Панок, В.Г., Лунченко, Н.В., Сосновенко, Н.В. & Панок, І.В. (2021a). Оцінка рівня насильства у закладі освіти очима учасників: результати емпіричного дослідження. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Психологія»*, (64), 129-146. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.08>
- Панок, В.Г., Ткачук, І.І., Романовська, Д. Д., Мороз, Р.А., Гніда, Т.Б., Горленко, В.М., & Сосновенко, Н.В. (2021b). *Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти* : навчально-методичний посібник (В.Г. Панок, ред.). Київ: ДІА. <https://lib.iitta.gov.ua/729074/>
- Ткачук, І.І. (2018). *Психолого-педагогічний супровід особистісного і професійного самовизначення старшокласників, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів* : методичні рекомендації (В.Г. Панок, наук. ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. <http://lib.iitta.gov.ua/713141/>

ON RESEARCH ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL CENTRE OF APPLIED PSYCHOLOGY AND SOCIAL WORK IN 2018-2022 AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT

According to the results of the scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, September 15, 2022

Vitalii Panok

DSc in Psychology, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Iryna Tkachuk

PhD in Pedagogy, Head of the Department of Applied Psychology of Education, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Valentyna Horlenko

Research Fellow of the Department of Applied Psychology of Education, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Hanna Yakymchuk

Research Fellow of the Department of Psychological Support for Children with Special Educational Needs, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The main results of research activities of the Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work for five years are presented. During the reporting period, there were developed: the strategy for developing the education system psychological service in the context of decentralisation; the concept of psychological support for educational reforms in the activities of the psychological service; models of management of scientific and methodological support of the psychological service at the level of "institution — amalgamated territorial community", "amalgamated territorial community — district", "district — region". The system technologies of psychological and socio-pedagogical support of the educational process participants, developed using project and technological approach to the content of the professional activities of employees of the education system psychological service, were developed, tested and put into practice. Methods, methodological complexes, and professional development programmes have become significant scientific assets. The educational community appreciated the results of the all-Ukrainian experiment on "Development of Humanistic Relations between Educational Process Participants through the Introduction of the "Peaceful School" Model". Examples of successful implementation of research results into educational practice were given. Promising directions for further development of the institution were presented. They are related, in particular, to the established theoretical and methodological foundations of applied psychology, the need to solve scientific problems, research process digitalisation, updating the material base and training the employees.*

Keywords: *Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work; education system psychological service; psychological support for education; applied psychology; social work; education of children with special educational needs.*

Дата публікації: 28 жовтня 2022 р.